

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Johan Skytte poliitikauuringute instituut

Rain Alev

**AMEERIKA ÜHENDRIIKIDE JA HIINA
RAHVAVABARIIGI VASTASTIKUSTE
KAUBANDUSSIDEMETE MÕJU POLIITILISELE
KOOSTÖÖLE**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Raul Toomla, PhD

Tartu 2017

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite seisukohad ning kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Rain Alev

.....

/töö autori allkiri/

Kaitsmine toimub/kuupäev/ kell/kellaaeg/
...../aadress/ auditooriumis/number/.

Retsensent: /nimi/ (...../teaduskraad/),
..... /amet/

Lühikokkuvõte

Käesolevas uurimuses analüüsib autor Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi vastastikuse kaubanduse mõju poliitilisele koostööle. Uurimus lähtub vastastikuse sõltuvuse teooriast ning jaguneb nelja peatükki. Uurimuse esimeses pooles annab autor ülevaate vastastikuse sõltuvuse teooriast ning teises pooles tutvustab kasutatavat meetodit ning analüüsib kaubandussidemete mõju Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi poliitilisele koostööle.

Selgitamaks välja kaubandussidemete mõju poliitilisele koostööle, vaatleb autor kahe riigi kaubandussidemeid aastail 2001-2013 ning võrdleb neid ÜRO Peaassamblee hääletustulemustes kajastuva Lijpharti indeksiga, mis väljendab poliitilist koostööd. Kaubandusnäitajatest on vaatluse all nii kahepoolse kaubanduse maht USA dollarites kui ka kahepoolse kaubanduse osakaal mõlema riigi kaubandusest. Analüüsi käigus selgus, et kahepoolse kaubanduse osakaalu mõlema riigi kaubandusest ning Lijpharti indeksi vahel esineb mõningal määral korrelatsiooni, mille põhjal võib järeldada, et kaubandussidemed omavad mõju poliitilisele koostööle.

Sisukord

Sisukord	3
Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline raamistik.....	6
1.1 Vastastikuse sõltuvuse teooria	6
1.2 Majandussidemete mõju poliitilisele koostööle	7
2. Ülevaade Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi suhetest.....	10
2.1 Ülevaade kaubandussuhetest.....	10
2.2 Ülevaade poliitilistest suhetest.....	13
3. Meetod	16
4. Analüüs ja hinnang.....	18
4.1 Analüüs	18
4.2 Hinnang	25
Kokkuvõte	27
THE EFFECTS OF ECONOMIC TIES OF THE UNITED STATES – CHINA POLITICAL COOPERATION	28
Kasutatud kirjanduse loetelu	30

Sissejuhatus

Tänapäeva rahvusvahelises poliitikas on globaalse jõudude tasakaalu osas palju kõneainet pakkunud Ameerika Ühendriikide (USA) ja Hiina Rahvavabariigi (Hiina) suhted ning viimase kasvav regionaalne ja globaalne mõju. Kahe käsitletava riigi omavahelised suhted on oluline ja päevakajaline teema, sest peale Külma sõja lõppu on globaalne poliitika olnud paljuski unipolaarne ning oletatakse, et Hiina tõusuga on see muutumas. Selle tõttu on oluline mõista kahe suurriigi omavaheliste suhete olemust ning majanduse rolli neis suhetes. Käesolevas uurimuses püüab autor lahata kahe suurriigi suhteid majandussidemete kaudu vastastikuse sõltuvuse teooria raamistikus.

Vastastikuse sõltuvuse teooria kohaselt hoiab majanduslik seotus ära riikidevahelise konflikti. Kuna vastastikuse sõltuvuse kontekstis on kahe riigi vahelised majandussidemed kahepoolset olulised ja kasulikud, ei teki kahe riigi vahel konflikti, sest konflikt kahjustab majandussidemeid ning seega kannatavad mõlemad osapooled. Seega peaks suurem majanduslik seotus parandama kahe riigi vahelisi suhteid. Antud uurimuse hüpoteesi kohaselt suurendab kaubanduse mahu või kaubandussidemete olulisuse kasv kahe riigi vahelise poliitilise koostöö määra. Autor püüab välja selgitada USA ja Hiina kaubandussidemete mõju kahe riigi poliitilisele koostööle. Uurimuse hüpoteesi kontrollimiseks tuuakse välja USA-Hiina kahepoolse kaubanduse näitajad ning võrreldakse neid aastate lõikes poliitilise koostöö määra näitajatega.

Töö esimeses peatükis esitletakse vastastikuse sõltuvuse teooriat, mille raamides hakkab autor analüüsima kaubandusnäitajaid ja poliitilist koostööd. Peale teoreetilise raamistiku esitlemist annab autor teises peatükis ülevaate USA-Hiina majanduslikest ja poliitilistest suhetest. Kolmanda peatüki raames esitleb autor antud uurimuses kasutatavat kvantitatiivset uurimismeetodit. Neljandas peatükis analüüsib autor USA-Hiina kaubandussidemeid ning nende mõju poliitilisele koostööle. Analüüsile järgneb autoripoolne analüüsist lähtuv hinnang. Peatükid moodustavad terviku, mis annab ülevaate vastastikuse sõltuvuse teooriast, USA-Hiina suhetest ning annab hinnangu kaubandussidemete mõjule poliitilisele koostööle.

Nagu eelnevalt mainitud kasutab autor kvantitatiivset meetodit. Autor vaatleb USA-Hiina vahelist kaubandust ning selle mõju poliitilisele koostööle aastail 2001–2014. Esimeseks muutujaks on kaubandussidemed, mis seisnevad kahepoolse kaubanduse mahu (USA dollarites) või kahepoolse kaubanduse osakaalus antud riigi kogu kaubandusest. Teiseks muutujaks on Lijpharti nõustumise indeks (*Lijphart's index of agreement*). Lijpharti nõustumise indeks on pärit ÜRO Peaassamblee hääletustulemuste korrastatud andmefailist ning kujutab endast kahe riigi omavahelise üksmeele indeksit. ÜRO Peaassamblee hääletustulemuste korrastatud andmefaili analüüsib autor andmetöötlusprogrammiga Stata 13. Antud andmefailist tuleneb ka ajaline raamistus 2001-2014, sest antud andmestik oli 2014 viimane käsitletud aasta. 2001. aasta sai valitud analüüsi algusaastaks, sest 2001. aastal liitus Hiina WTOga. Kahte muutujat vaatleb autor aastase nihkega nii, et mingi aasta Lijpharti indeksit võrreldakse eelmise aasta kaubandusnäitajatega. Käesolevas uurimuses kasutatud materjalid on pärit suures osas EBSCO andmebaasist. Peamiselt on EBSCO andmebaasist pärit uurimuses kasutatavad teadusartiklid, mis puudutavad USA-Hiina suhteid või poliitilise koostöö mõõtmist. Ühtlasi on kasutatud üht teoreetilist raamatut Keohane ja Nye „Power and Interdependence“ näol. Analüüsis kasutatav ÜRO Peaassamblee andmefail on pärit Harvard Dataverse andmebaasist.

1. Teoreetiline raamistik

1.1 Vastastikuse sõltuvuse teooria

Kompleksse vastastikuse sõltuvuse teooria töötasid välja Robert O. Keohane ja Joseph S. Nye 1970ndatel aastatel. See teooria arenes välja realismist kui Keohane ja Nye leidsid, et rahvusvaheline poliitika on jõudnud uude ajastusse, kus riigid on majanduslikult vastastikku sõltuvad ning jõud ei mängi enam nii suurt rolli kui varem (Keohane; Nye, 1989: 3). Vastastikune sõltuvus mõjutab riikide käitumist rahvusvahelisel poliitmaastikul (Keohane; Nye, 1989: 5). Vastastikune sõltuvus tuleneb riikidevahelisest raha-, kauba-, inim- ja infovoogudest (Keohane; Nye, 1989: 8). Vastastikuse sõltuvuse olemasolu oleneb ka konkreetsetest kaupadest, piirangutest ning kaubavahetuse mastaabist – kui sidemetel pole suurt kaalu, on tegu lihtsalt vastastikuse seotusega (Keohane; Nye, 1989: 9). Kompleksse vastastikuse sõltuvuse mudelil eristavad Keohane ja Nye kolm peamist omadust. Esiteks on vastastikku sõltuvad riigid ühendatud läbi mitmete kanalite, mille hulgas on näiteks mitteametlikud sidemed võimueliitide ja valitsusväliste eliitide vahel ning riikideüleised organisatsioonid või ettevõtted (Keohane; Nye, 1989: 24). Teiseks omaduseks on see, et riikidevaheline suhtlus koosneb mitmetest probleemidest, mis ei ole omavahel järjestatud selges ja järjekindlas hierarhias (Keohane; Nye, 1989: 25). Hierarhia puudumisega riikidevahelises suhtluses vastastikuse sõltuvuse kontekstis kaasneb ka asjaolu, et välispoliitikat mõjutavad siseriiklikud otsused ning seega muutub välis- ja sisepoliitika probleemide piir hägusemaks (Keohane; Nye, 1989: 25). Kolmanda omadusena toovad Keohane ja Nye välja selle, et vastastikuse sõltuvuse olemasolu korral, ei kasuta riigid sõjalist jõudu teiste asjaosaliste riikide vastu (Keohane; Nye, 1989: 25). Majanduslike küsimuste lahendamise puhul või liitlasriikide eriarvamuste puhul pole sõjalise jõu kasutamine otstarbekas (Keohane; Nye, 1989: 25). Kuigi drastilised muutused vastastikku sõltuvate riikide suhetes võivad muuta sõjalise jõu oluliseks instrumendiks, on siiski sõjalisel jõul vastastikuse sõltuvuse teoorias väike roll (Keohane; Nye, 1989: 27). Seega jääb antud uurimuse käsitlusest sõjaline jõud välja.

Vastastikuse sõltuvuse mõõtmisel saab eristada kahte mõõdet: tundlikkus ja haavatavus. Tundlikkus näitab seda, kui kiirelt mõjutavad muutused ühes riigis toovad kaasa kulukaid muutusi teises riigis ning seda, kui suured on kulukad muutused. Tundlikkust ei mõõdata

ainult kahe riigi vaheliste voogude mahu muutuste järgi, vaid ka muutuste järgi, mis leiavad aset ühiskondlikul või valitsuse tasandil. Tundlikkuse vastastikune sõltuvus toimib olemasolevas poliitilises raamistikus (*policy framework*) ja eeldab, et poliitiline raamistik ei muutu. Näite tundlikkuse vastastikusest sõltuvusest võib tuua aastaist 1971–1975, kui Ameerika Ühendriigid (USA), Jaapan ja Lääne-Euroopa olid mõjutatud nafta hinna tõusust. Jaapanit mõjutas nafta hinnatõus rohkem kui USAd, kuna imporditud naftal oli Jaapanis suurem osakaal kui USAs. Samas näitasid järsk hinnatõus ning pikad järjekorrad tanklates seda, et ka USA oli tundlik välisele muutusele. (Keohane; Nye, 1989: 12)

Haavatavus näitab riigi vastutust kanda kulusid, mida nõuavad riigivälised muutused (Keohane; Nye, 1989: 13). Haavatavus seisneb sisuliselt alternatiivide kättesaadavuses (Keohane; Nye, 1989: 13). Keohane ja Nye toovad oma raamatus näite kahest riigist, kes mõlemad impordivad 35 protsenti oma kütusest, mis võib neid näidata võrdselt tundlikuna kütuse hinna tõusule. Teisalt, kui kütuse hind tõuseb ja riigil A on võimalik hakata endale ise mõõduka hinnaga kütust tootma ning riik B pole selleks võimeline, siis on riik B rohkem haavatav kui riik A (Keohane; Nye, 1989:13). Haavatavus on oluline mõistmaks vastastikku sõltuvate suhete poliitilist struktuuri (Keohane; Nye, 1989: 15). Haavatavus on vastastikust sõltuvust vaadeldes tunduvalt relevantsem kui tundlikkus, kuna näitab selgemalt seda, kes on tugevam osapool või kes seab riikidevahelises suhtluses „mängureeglid“ (Keohane; Nye, 1989: 15). Selle uurimuse kontekstis on tundlikkuse mõõde relevantsem, sest vaatluse alla tulevad USA ja Hiina Rahvavabariigi (Hiina) suhted mingis konkreetses poliitilises raamistikus ning me ei vaatle vastastikust sõltuvust tervikuna, vaid majanduslikku sõltuvust.

1.2 Majandussidemete mõju poliitilisele koostööle

Käesolevas uurimuses keskendub autor sellele, kas ja kuidas mõjutab majanduslik vastastikune sõltuvus poliitilisi otsuseid. Nagu eelnevalt välja toodud, väidavad Keohane ja Nye oma vastastikuse sõltuvuse käsitluses, et vastastikune sõltuvus mõjutab riikide poliitilisi otsuseid (Keohane; Nye, 1989: 5). Et vastastikune sõltuvus koosneb lisaks kaupade- ja rahavoogude vahetusele ka muudest voogudest (inim- ja infovood), tuleb luua

selgem teoreetiline seos majandussidemete ja poliitilise koostöö vahel. Erinevad autorid on käsitlenud majandusliku vastastikuse sõltuvuse mõju välispoliitikale. Katherine Barbieri tõi välja oma majanduslikku vastastikust sõltuvust puudutavas artiklis, et riikidevahelised kaubandussidemed mõjutavad riigijuhtide käitumist, kuna nad püüavad maksimeerida sotsiaalset heaolu (Barbieri, 1996: 31). Seega, majanduslik vastastikune sõltuvus innustab riigijuhte arendama koostööd ja kindlustama rahu, et riik saaks säilitada majandussidemetest tuleneva kasu (Barbieri, 1996: 31). Konfliktid kahjustavad kahepoolset kasulikku majandussidemeid ning seega on riigijuhtide prioriteetideks konfliktide ära hoidmine või lahendamine (Gartzke; Li; Boehmer, 2001: 418). Lisaks sellele leiab Mark J. Gasiorowski oma artiklis, et kahepoolset kasulikud majandussuhted ja kaubandus toovad kaasa konfliktide vähenemise (Gasiorowski, 1986: 36). Lisaks eelnevale, selgitas 2007. aastal avaldatud uurimus Lähis-Ida riikide kohta, et majanduslik vastastikune sõltuvus aitab ära hoida konflikte (Kilchevsky; Cason; Wandschneider, 2007: 661). Mida enam Lähis-Ida riigid omavahel kauplevad, seda vähem tõenäoline on konflikti teke nende riikide vahel (Kilchevsky; Cason; Wandschneider, 2007: 661). Seega saab väita, et majanduslik vastastikune sõltuvus suurendab poliitilise koostöö määra ning aitab vältida konflikte, sest vastastikuse sõltuvuse puhul on majandussuhted vastastikku kasulikud.

Poliitilist koostööd mõõdab autor ÜRO Peaassamblee hääletustulemustega. Rahvusvaheliste foorumite hääletustel esineva üksmeele määr on levinud välispoliitilise käitumise mõõdik (Franks, 1980: 20). Selle uurimuse puhul on vaatluse all rahvusvahelise foorumina Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) Peaassamblee hääletus. Sarnast meetodit on kasutanud näiteks Peter Ferdinand 2014. aastal uurimuses, kus võrreldi Brasiilia, Venemaa, India, Hiina ja Lõuna-Aafrika (BRICS) hääletamist ÜRO Peaassambleel, et selgitada välja, kas need riigid hääletavad sarnaselt. Uurimuses selgus, et kõik BRICSi riigid olid suures osas ühel meelil ning nende hääletamine erines oluliselt USA omast (Ferdinand, 2014: 386). Lisaks viimati mainitule, on ÜRO Peaassamblee hääletustulemusi kasutatud uurimas, kas USA ostab oma humanitaar- või majandusabiga ÜROs hääli. Uurimuses leiti, et USA on abi andes vähem altruistlik, kui proovib näida, ning abi saamine mõjutab abi saavate riikide hääletamist ÜRO Peaassambleel (Dreher; Nunnenkamp; Thiele, 2008: 157).

Käesoleva uurimuse hüpoteesi kohaselt suurendab majanduslik seotus poliitilise koostöö määra. Seega peaks majandussidemete suurenemisel või majandussidemete olulisuse suurenemisel väljenduma rohkem välispoliitilist üksmeelt ja koostööd.

2. Ülevaade Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi suhetest

Ameerika Ühendriigid ja Hiina Rahvavabariik on kaks maailma suurima majandusega riiki (Yan; Sheng, 2011: 45). Kahe riigi vaheline majadus- ja kaubandusalane koostöö on kasvanud alates diplomaatiliste suhete taastamisest 1979. aastal (Yan; Sheng, 2011: 45). Paljude USA-Hiina suhetest kirjutanud autorite hinnangul on tänapäeval tegemist maailma oluliseima bilateraalse suhtega. Seetõttu on oluline mõista USA ja Hiina majandus- ning poliitilisi suhteid ning kaubandussidemete mõju poliitilistele suhetele. Käesolevas peatükis annab autor ülevaate USA ja Hiina kaubandus- ja poliitilistest suhetest tuues lühidalt välja olulisimad kahepoolseid suhteid mõjutavad aspektid.

2.1 Ülevaade kaubandussuhetest

Käesolevas alapeatükis esitletakse USA ja Hiina vahelise kaubanduse ning majandussuhete kujunemist. Välja on toodud kaubanduse maht ning selle muutumine aastail 2001–2013. Kaubandusarvud näitavad kaubanduse mastaapi või olulisust riigi jaoks, kuid ei näita, milles kahepoolsed majandussuhted täpsemalt seisnevad või mis võivad kahepoolseid majandussuhteid mõjutada. Seetõttu annab autor ülevaate USA-Hiina majandussuhetest ning olulisematest küsimustest kahepoolsetes majandussuhetes.

1979. aastal oli kogu USA-Hiina vahelise kaubanduse maht 2 miljardit USA dollarit ja Hiina oli suuruselt 23. USA eksporditurg ja 45. impordiallikas. 2010. aastal oli kahe riigi vaheline kaubanduse maht 457 miljardit USA dollarit. Sealjuures oli Hiina suuruselt kolmas USA eksporditurg ning Hiina oli USA suurim impordiallikas. Hiina on 31 aastaga tõusnud suuruselt 32. kohal paikneva kaubanduspartneri kohalt teisele kohale jäädes alla vaid Kanadale. (Yan; Sheng, 2011: 45)

Järgnevalt on tabelis 1 välja toodud USA ja Hiina kaubanduse maht USA dollarites aastail 2001-2013. Antud tabel annab aimu USA kaubanduse puudujäägist, mida käsitletakse järgmises alapeatükis. Ühtlasi on kasutatud tabelis 1 märgitud andmeid 4. peatükis teostatava analüüsi raames. Kuigi kaubandussidemete mõju poliitilisele koostööle langeb

vaatluse alla ajavahemikus 2001-2014, on hiliseim tabelis käsitletud aasta 2013. Seda seetõttu, et kaubandussidemeid on võrreldud poliitilise koostööga aastases nihkes.

Tabel 1. USA ja Hiina vaheline kaubandus aastail 2001-2013 (miljonites USA dollarites).

Andmed pärinevad: U.S. Census Bureau

Aasta	USA eksport Hiinasse	USA import Hiinast
2001	19 182,3	102 278,4
2002	22 127,7	125 192,6
2003	28 367,9	152 436,1
2004	34 427,8	196 682,1
2005	41 192	243 470,1
2006	53 673	287 774,4
2007	62 936,9	321 442,9
2008	69 732,8	337 772,6
2009	69 496,7	296 373,9
2010	91 911,1	364 952,6
2011	104 121,5	399 371,2
2012	110 516,6	425 619,1
2013	121 746,2	440 430

Kaubandussidemete olulisust riigi jaoks iseloomustab paremini ekspordi-importi osakaal kogu riigi kaubandusest. Alljärgnev tabel 2 annab edasi USA-Hiina vastastikuse ekspordi-importi osakaalu mõlema riigi kaubandusest. Eelmise tabeliga sarnaselt on ka tabelis 2 esitatud andmeid kasutatud 4. peatüki analüüsisosas. Nagu näha, on vastastikuse kaubanduse osakaal Hiina jaoks kahanenud ja USA jaoks kasvanud.

Kahepoolsetes majandussuhetes on Hiinal tööjõu hinnaeelis ning USAl tehnoloogia ja kapitalieelis. See tähendab, et Hiinas on hea toota madalama hinnaga tooteid, mis nõuavad palju tööjõudu. Samal ajal on USAs fookus toodetel, mis nõuavad rohkem kapitali. Selline vastastikmõju on vorminud nende kahe riigi tootmis- ja kaubandusstruktuuri. USA tarbijatele mõjub Hiinas toodetud kaupade madal hind stiimulina, hoolimata sellest, et madal hind võib anda märku madalast kvaliteedist. Kuigi

aastakümnete jooksul on Hiina toodete madal kvaliteet tekitanud probleeme, on tänaseks päevaks üldiselt Hiinas toodetud kaubad paranenud kvaliteedilt ning Hiinast jõuab USA turule laias ulatuses erinevaid kaupu alustades mänguasjadest lõpetades arvutitega. (Yan; Sheng, 2011: 46)

Tabel 2. USA ja Hiina vastastikuse ekspordi-importi osakaal mõlema riigi kaubandusest (protsentides). Andmed pärinevad: International Trade Centre

Aasta	Hiina Rahvavabariik		Ameerika Ühendriigid	
	Ekspordi osakaal	Impordi osakaal	Ekspordi osakaal	Impordi osakaal
2001	38,4	7,9	2,6	8,7
2002	38,5	7,5	3,2	10,4
2003	34,8	6,8	3,9	11,7
2004	33,1	6,1	4,2	12,9
2005	31,9	6,2	4,6	14,1
2006	29,7	6,8	5,2	14,9
2007	26,3	6,6	5,4	15,9
2008	23,6	6,2	5,4	15,6
2009	24,7	6,9	6,6	18,5
2010	23,1	6,6	7,2	18,5
2011	21	5,9	7	17,6
2012	20,8	6,1	7,2	18,2
2013	19,9	6,2	7,7	18,9

Kuigi USAs on tekitanud pahameelt liigne Hiina kaupade import ning sellest tulenev tööpuudus USAs, on osade autorite hinnangul tegu USA tööturгу toetava teguriga. Hiinast kaupade importimine on tööturгу toetav tegur, sest kui näiteks Hiinas toodetud arvuti hind on USAs madal, siis saavad seda suurem hulk inimesi endale lubada, mis kasvatab arvutite turgu. Arvutite turu kasvu tulemusena tekib rohkem töökohti arvutite hoolduses ja paranduses (Yan; Sheng, 2011: 47). Sarnane kaubanduse mõju toetas 2014. aastal umbes 12 miljonit töökohta USAs (Congressional Digest Corporation, 2016: 8).

Kuna USA import Hiinast on kasvanud palju kiiremini kui USA eksport Hiina, on tekkinud USA kõrge kaubanduse puudujääk. Praeguseks on tasakaalu puudumine

kaubanduses USA jaoks üks peamisi murekohti suhetes Hiinaga (Yan; Sheng, 2011: 48). Aastail 2001-2010 kasvas USA kaubanduse puudujääk Hiinaga 1,67 miljardilt dollarilt 273 miljardile dollarile (Yan; Sheng, 2011: 48). Seega oli 2010. aastal 43% USA kaubanduse puudujäägist põhjustanud kaubandus Hiinaga (Yan; Sheng, 2011: 48). Kaubanduse puudujääk on osalt tingitud Hiina jüaani manipuleerimisest (Navarro, 2012: 29). Valuutaga manipuleerimist käsitletakse käesolevas peatükis hiljem. Hiina osa USA kaubanduse puudujäägis nii suur selle tõttu, et USA import on liikunud teistest Ida-Aasia riikidest, nagu Jaapan, Korea ja Taiwan, üle Hiinasse (Yan; Sheng, 2011: 48). Lisaks sellele on kaubanduse puudujääk tingitud USA liigtarbimisest ja Hiina liigsest säästmisest (Yan; Sheng, 2011: 48).

Nagu eelnevalt mainitud, manipuleerib Hiina valuutaga. Hiina hoiab jüaani väärtuse madalal võrreldes USA dollariga, ostes kaubanduse ülejäägi eest USA võlakirju ning ka USA kinnisvara ja ettevõtteid. Selle tulemusena on tekkinud USAl Hiina ees ligi 3 triljoni dollari suurune võlg. Ühtlasi pole jüaani fikseeritud kursi tõttu USAl võimalik kaubandust tasakaalustada valuuta reguleerimise kaudu. Lisaks eelnevale võimaldab Hiinal valuuta manipuleerimine ka oma kaupadega paremini USA turule siseneda. (Navarro, 2012: 29)

2.2 Ülevaade poliitilistest suhetest

Kuigi autor vaatleb poliitilist koostööd kvantitatiivselt läbi ÜRO Peaassamblee hääletuste neis väljenduva Lijpharti indeksiga, on oluline anda ülevaade USA ja Hiina poliitilistest suhetest. Poliitiline koostöö ise ei seisne ÜRO Peaassamblee hääletustes, vaid konkreetsetes välispoliitilistes käikudes ning seetõttu on vajalik selgitada kahe riigi omavahelisi suhteid ning olulisimaid küsimusi neis suhetes. Lisaks probleemidele kaubandussuhetes, on USA ja Hiina vahel mitmeid välispoliitilisi asjaolusi, mis halvendavad kahepoolseid suhteid. Oluline on täheldada, et enamasti spetsiifilised erimeelsused teisi probleeme ei puuduta ning enamik probleeme ei mõjuta üldisi kahepoolseid suhteid (Glaser, 2014: 77). Järgnevalt tuuakse lühidalt välja olulisimad probleemid USA ja Hiina poliitilistes suhetes.

- Korea poolsaare küsimus on olnud aastakümneid USA ja Hiina vahelistes suhetes probleemiks. Viimasel ajal on erimeelsused täpsemalt selles osas, kuidas läheneda

Põhja-Korea tuumaprogrammile (Glaser, 2014: 77). Põhja-Korea agressiivne hoiak ja tuumaprogramm on tekitanud ühist muret nii Hiinas kui ka USAs (Young, 2015: 170). Hiina on vähendanud majanduslikku toetust Põhja-Koreale ning Hiina president Xi Jinping külastas Seouli, lükates samal ajal edasi oma visiiti Pyongyangi (Young, 2015: 170). Seega on oht, et Põhja-Korea põhjustab konflikti USA ja Hiina vahel, viimasel ajal mõnevõrra vähenenud.

- 2013. aastal asetaski USA president Barack Obama USA-Hiina suhete agenda tippu küberluure küsimuse. Hiinaga seotud häkkerid on varastanud USAlt teabeomandit ning mitmed USA poliitikud on kutsunud üles Hiinale kehtestama sanktsioone küberluure eest. Sanktsioonide kehtestamine tähendaks aga olulist kasvu kahe riigi vahelistes pingetes. (Glaser, 2014: 78)
- Suurimaid pingeid tekitab ilmselt Taiwani küsimus. Kuigi USA ei tunnista ametlikult Taiwani iseseisva riigina, on ta korduvalt müünud Taiwanile kaasaegset relvastust (Glaser, 2014: 78).
- Vaidlusalused Senkaku/Diaoyu saared Hiina ja Jaapani vahel on samuti probleemiks USA-Hiina suhetes. Saared kuuluvad USA seisukohalt Jaapanile ning võimaliku konflikti korral osutab USA Jaapanile vastastikuse kaitse lepingu (*Mutual Defense Treaty – MDT*) alusel abi (Glaser, 2014: 79). Samas on Xi Jinping näidanud üles pragmaatilist lähenemist ning soovi suhteid Jaapaniga parandada, et lahendada vaidlusaluste saarte küsimus (Young, 2015: 170).

Lisaks eelpool mainitule, on pikemas perspektiivis risk, et USA ja Hiina vahel kujuneb välja Külma sõja sarnane võistlus. Seda juhul, kui Hiina võimuladvik on veendunud, et USA piirab Hiina tõusu ning ei näe enam põhjust koostööks (Glaser, 2014: 80). Hetkel on koostöö huvides USA eesmärk Hiina mõjutamine nii, et see ei destabiliseeriks Hiinat (Glaser, 2014: 80). Praegusel ajal, on Hiina ja USA suutnud isoleerida sõjalise võidurelvastumise poliitilistest ja majanduslikest suhetest (Glaser, 2014: 81). Seega sõjaline jõud ja sõjaliste jõudude tasakaal hetkel otsest rolli kahepoolsete suhete kujunemises ning pingete esilekerkimises ei mängi, kuigi sõjaliste jõudude koostöös on näha paranemist ning see annab aimu kahepoolse koostöö suurenemisest.

Nagu eelnevalt põgusalt mainitud, on oluliselt paranenud sõjaliste jõudude kahepoolne koostöö, millest annab aimu see, et esimest korda kutsuti Hiina armee osalema 2014.

aastal RIMPAC (*Rim of the Pacific*) õppustele Vaikses ookeanis (Young, 2015: 169). Hoolimata Hiina mõningatest pingetest Lõuna-Hiina mere ääres asuvate USA liitlastega, on ametlikud sõjajõudude suhted USA ja Hiina vahel head (Young, 2015: 171). 2014. aasta novembris sõlmisid USA president Barack Obama ja Hiina president Xi Jinping „mõistmise memorandumid“ (*MOU – Memorandum of Understanding*), mis on märgilise tähtsusega, sest vähendavad tõenäosust, et kahe riigi vahelised intsidendid eskaleeruvad konfliktiks (Young, 2015: 171).

Kuigi poliitilistes suhetes on mitmeid pingelisi küsimusi, on USA ja Hiina koostöö kasvanud koos majandussidemetega. Kahe riigi vahelisest vastastikusest sõltuvusest annab aimu ka kasvavate kultuuri- ja sotsiaalsete voogude vahetamised, milles saab näitena tuua kasvav USA tudengite arv Hiinas ning vastupidi (Young, 2015: 167). Kahe suurriigi vastastikune sõltuvus tagab vältimatult mõningase poliitilise koostöö ning paneb nii USA kui ka Hiina administratsioonid võimalikult efektiivset koostööd tegema (Young, 2015: 167).

3. Meetod

Käesolevas peatükis annab autor ülevaate uurimismeetoditest, mille abil selgitatakse välja uurimishüpoteesi tõepärasus. Siinse uurimuse hüpoteesi kohaselt toob suurenev kaubandussidemete maht või kaubandussidemete olulisus Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi vahel kaasa suurema poliitilise koostöö nende kahe riigi vahel. Autor kasutab analüüsis kvantitatiivset meetodit, vaadeldes erinevate allikate põhjal USA ja Hiina kahepoolse kaubanduse mahu muutumist aastate lõikes ning võrdleb seda ÜRO Peaassamblee hääletustulemuste andmefailis esitletud Lijpharti indeksiga. Kaht muutujat vaatleb autor aastase nihkega, sest kaubandus toimub terve aasta vältel ning kaubandussidemete mõju ei saa kajastuda hääletustes, mis toimuvad varem või samaaegselt kaubandusega. Seega võrdleb autor näiteks 2001. aasta kaubandusnäitajaid 2002. aasta Lijpharti indeksiga.

Kaubandussidemete all peetakse käesoleva uurimuse kontekstis silmas USA ja Hiina vahelist eksporti ja importi. Kaubandussidemeid mõõdab autor kahepoolse ekspordi-importi mahu (USA dollarites) järgi ning kahepoolse ekspordi-importi osakaalu (protsentides) järgi kahe riigi kaubanduses. Seega on esimeseks muutujaks antud uurimuses USA ja Hiina kaubandussidemed. Info kaubandussidemete kohta pärineb USA-poolsetest allikatest.

ÜRO Peaassamblee hääletusandmete korrastatud failis (Voeten, Erik; Strezhnev, Anton; Bailey, Michael. 2009) on välja toodud tunnus nimega Lijpharti nõustumise indeks (*Lijphart's index of agreement*), mis näitab kui suurel määral teine riik nõustub Ameerika Ühendriikidega. Lijpharti nõustumise indeksi töötas välja politoloog Arend Lijphart, leidmaks ning analüüsima erinevate osapoolte hääletustes väljenduvat üksmeelt ja seotust. Indeks on võrdne ühega, kui antud riik nõustub alati ning võrdne nulliga, kui riik ei nõustu Ameerika Ühendriikidega kunagi. Siinse uurimuse hüpoteesi kohaselt peaks kaubandussidemete mahu suurenemisel Lijpharti nõustumise indeks kasvama. Autor vaatleb kaubandussidemete mahu muutumist kõrvuti Lijpharti indeksi muutumisega aastate lõikes. Seega on käesolevas uurimuses teiseks muutujaks Lijpharti indeks, mis väljendab USA ja Hiina üksmeelt ÜRO Peaassamblee hääletustel. Lijpharti indeksile lisaks on esitatud analüüsis ka Lijpharti indeksi standardhälve. Standardhälve

iseloomustab selle indeksi puhul seda, kui palju keskmiselt erinesid märgitud indeksid Lijpharti indeksi keskmisest ehk kui palju erimeelsusi on USA ja Hiina vahel erinevate ÜRO Peaassamblee hääletuste jooksul esinenud.

Vaatluse alla langevad muutujad alates 2001. aastast, kui Hiina Rahvavabariik ühines Maailma Kaubandusorganisatsiooniga (*World Trade Organization* - WTO), kuni aastani 2014. WTOga ühinemine on oluline, kuna märgib Hiina Rahvavabariigi suuremat osalust globaalses majanduses. Liitumine WTOga eeldas Hiina Rahvavabariigilt sadade kaubandust puudutavate seaduste ja regulatsioonide muudatusi (Report of the U.S. Trade Representative, 2016: 13). Ühtlasi tõi WTO liikmelisus kaasa reeglid, mida ei saa kumbki osapool ühepoolselt muuta – see tagab kaubanduse stabiilsuse. Lisaks eelnevale muutus 1990ndate lõpus Hiina käitumine ÜROs oluliselt pragmaatilisemaks ja aktiivsemaks (Bailey; Strezhnev; Voeten, 2017: 439). Nagu eelnevalt välja toodud, jälgime USA ja Hiina kaubandussidemeid mingis konkreetsetes poliitilises raamistikus. WTOd käsitleb autor selle poliitilise raamistikuna ning seetõttu on vaatluse all muutujad alates aastast 2001. 2014. aasta on viimane vaatlusalune aasta, sest ÜRO Peaassamblee hääletustulemuste korrastatud andmefailis on see hiliseim aasta.

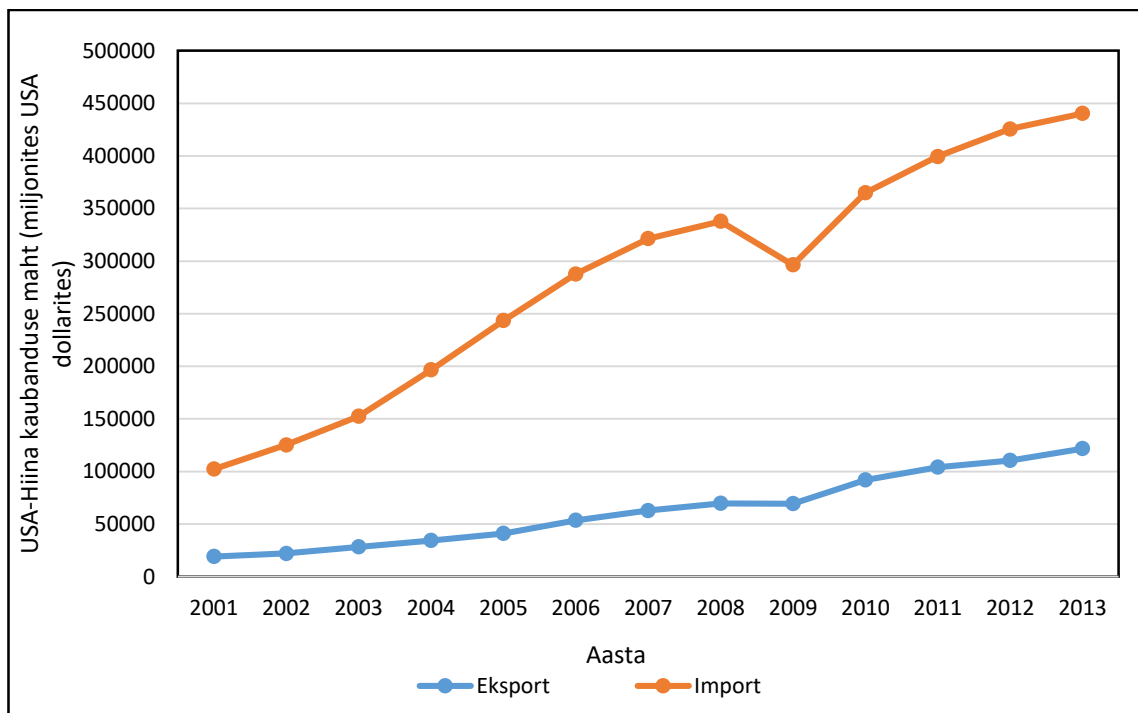
On selge, et välispoliitilise koostöö määra mõjutavad ka majandus- ja kaubandusvälised tegurid. Sellest uurimusest jäävad aga majandus- ja kaubandusvälised tegurid välja. Kuigi vastastikuse sõltuvuse teooriast lähtuvalt muudavad riigid vastastikku sõltuvaks ka muud vood peale kauba- ja rahavoogude, keskendub autor antud uurimuses majandus- ja kaubandusnäitajatele, sest vastastikuse sõltuvuse teoorias on kesksel kohal majanduslik seotus.

4. Analüüs ja hinnang

Käesolevas peatükis võrdleb autor Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi vaheliste kaubandusnäitajaid kahe riigi vahelise poliitilise koostööga. Kaubandussidemeid mõõdab autor USA ja Hiina vahelise kaubanduse mahu ja selle muutuse järgi. Poliitilist koostööd mõõdab autor ÜRO Peaassamblee hääletustulemuste järgi, kus kahe riigi vahelist üksmeelt märgib Lijpharti indeks. Kaubandussidemeid poliitilise koostööga võrdleb autor aastase nihkega, sest kaubandus toimub terve aasta vältel ning kaubandussidemete mõju ei saa kajastuda hääletustes, mis toimuvad varem või samaaegselt kaubandusega. Seega, näiteks 2001. aasta kaubandussidemeid võrdleb autor 2002. aasta poliitilise koostööga. ÜRO Peaassamblee hääletustulemuste andmefaili analüüsiks kasutab autor andmetöötlusprogrammi Stata 13. Analüüsi hõlbustamiseks on võrdlus esitatud joonistel, sest joonistel visualiseerituna on korrelatsioon kahe muutuja vahel paremini märgatav. Joonistel esitatud kaubandusteave on sama, mis 2. peatükis esitatud, ning pärineb samadest allikatest.

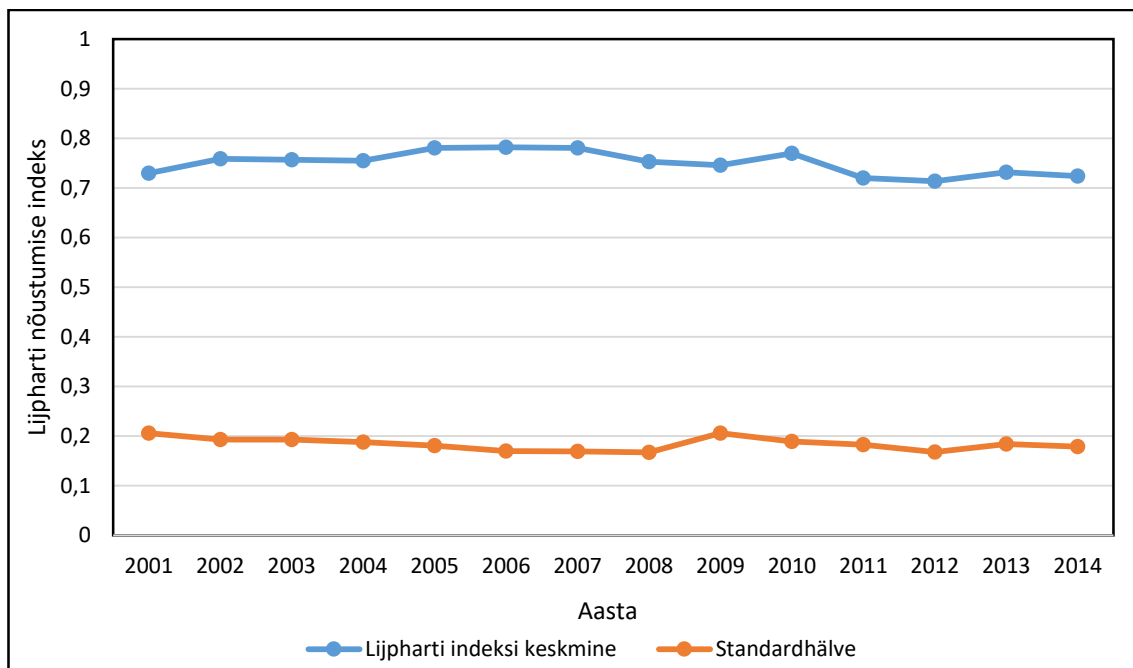
4.1 Analüüs

Alljärgneval joonisel 1 on esitatud graafikuna USA kaubanduse maht Hiinaga. Nagu ka eelnevalt töös esitatud tabelis, on näha, et nii eksport kui ka import on ühtlaselt kasvanud. Erandiks on 2009. aasta ja selle muutuse saab paigutada majanduskriisi tagajärgede alla. Nagu ka eelpool esitatud tabelis, väljendub ka antud joonisel impordi kiirem kasv võrreldes ekspordiga ning USA kaubanduse puudujääk.

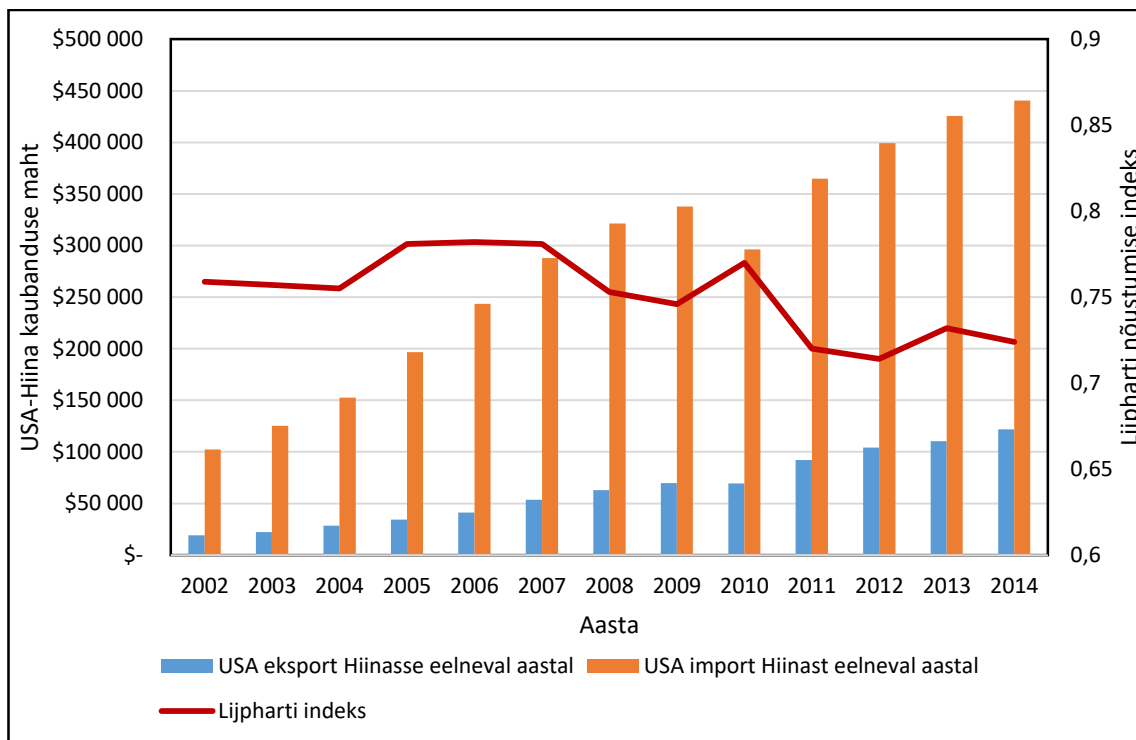
Joonis 1. Ameerika Ühendriikide kaubanduse maht Hiinaga aastatel 2001-2013 (miljonites USA dollarites). Andmed pärinevad: U.S. Census Bureau

Järgnevalt vaatleb autor ÜRO Peaassamblee hääletustes väljenduvat Lijpharti nõustumise indeksit USA ja Hiina vahel. Alljärgneval joonisel 2 on kujutatud keskmist Lijpharti nõustumise indeksit aastail 2001–2014. Samuti on joonisel kujutatud indeksi standardhälvet. Standardhälve iseloomustab antud indeksi puhul seda, kui palju keskmiselt erinesid märgitud indeksid Lijpharti indeksi keskmisest antud aastal. Nagu jooniselt näha, on Lijpharti indeks püsinud üsna stabiilsena muutudes vahemikus 0,71-0,78. Indeks võrdub nulliga, kui riigid ei nõustu kunagi üksteisega, ning ühega, kui riigid nõustuvad alati üksteisega. Edaspidises analüüsis on kasutatud joonistel väiksema mõõtkavaga telge, et muutus indeksis oleks paremini nähtav. Standardhälve näitab antud joonisel mõningast erimeelsuste kasvu 2009. aastal, kuid ka see püsib stabiilsena, jäädes vahemikku 0,17 kuni 0,21. Seega saab ÜRO Peaassamblee hääletustulemuste põhjal väita, et USA ja Hiina teevad üsna head ja stabiilset poliitilist koostööd.

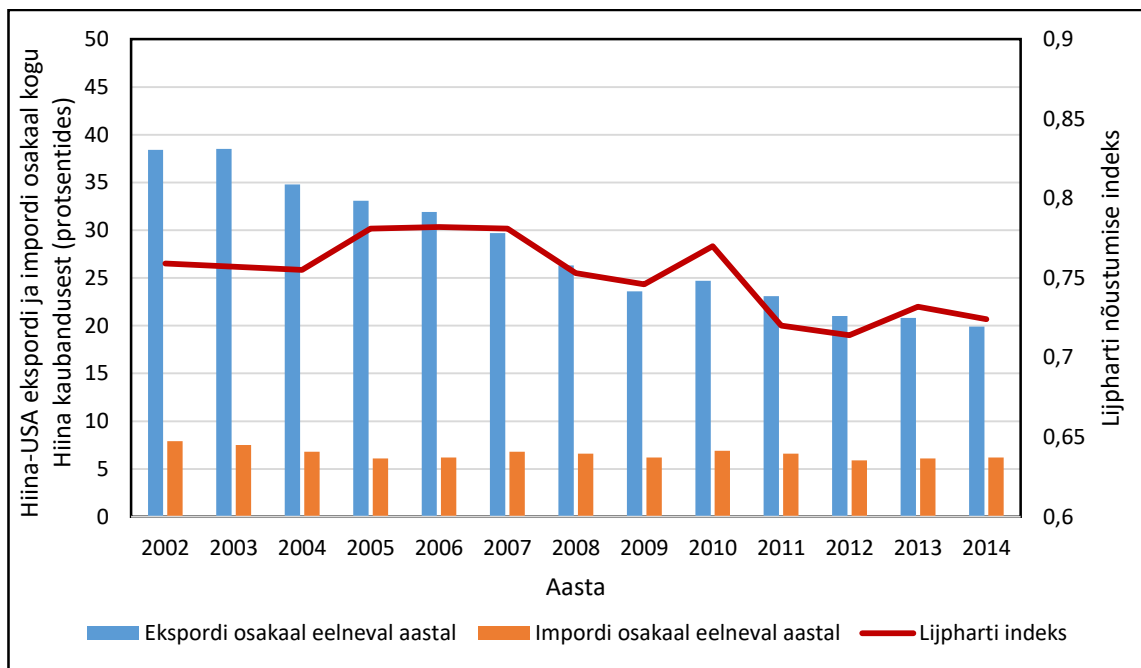
Joonis 2. Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi Lijpharti nõustumise indeks ja standardhälve aastail 2001-2014. Andmed pärinevad: United Nations General Assembly Voting Data.

Joonisel 3 on esitatud USA ja Hiina vastastikuse kaubanduse maht USA dollarites ning selle võrdlus Lijpharti nõustumise indeksiga. Nagu eelnevalt esitatud joonisel 1, on ka siin näha kaubanduse puudujäägi teket ning Hiina ekspordi kasvu. Jooniselt avaldub mõningast korrelatsiooni kaubanduse mahu ja Lijpharti indeksi vahel. Näeme jooniselt, et kaubanduse mahu kasv vähendab Lijpharti indeksit mõne erandiga. Näiteks 2009. aastal vähenes USA import Hiinast ning 2010. aastal kasvas Lijpharti indeks. Samal ajal on antud uurimuse kontekstis mõistlikum vaadelda Hiina ja USA vastastikuse ekspordi-impordi osakaalu kogu kaubandusest ning selle mõjusid, sest see väljendab vastastikuste kaubandussidemete olulisust paremini. Mida suurema osa mõlema riigi kaubandusest moodustab vastastikune kaubandus, seda rohkem on nad vastastikku sõltuvad.

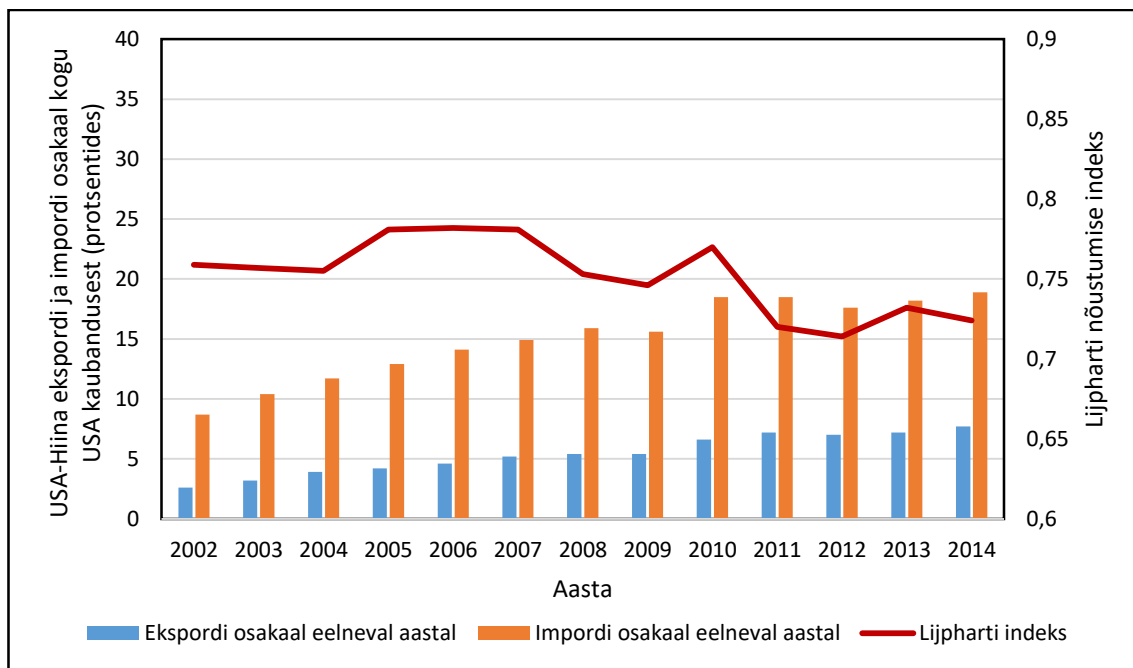
Joonis 3. Ameerika Ühendriikide ja Hiina Rahvavabariigi vastastikuse kaubanduse mahu (miljonites USA dollarites) võrdlus Lijpharti indeksiga.

Alljärgneval joonisel 4 on välja toodud Hiina ja USA ekspordi-importi osakaal kogu Hiina kaubandusest ning selle seos Lijpharti indeksiga. Jooniselt on näha, et Hiina eksport USAsse on muutunud ajavahemikus 2001–2013 vähem oluliseks, kuna selle osakaal kogu Hiina ekspordist antud aastate lõikes kahaneb. Kui aastal 2001 oli 38,4% Hiina ekspordist USAs, siis 2013. aastal oli see osakaal 19,9%. Hiina import USAs on püsinud vaatlusalustel aastatel stabiilsena, jäädes üsna madalale, vahemikku 5,9–7,9%. Käesoleva uurimuse kontekstis on märksa olulisem aga see, kuidas Lijpharti indeks muutub võrdluses kaubanduse osakaaluga. Kuigi graafikus märgitud varasemal viiel aastal ei ole korrelatsiooni märgata, on alates 2007. aastast Lijpharti indeks muutunud koos Hiina-USA ekspordi osakaaluga. Lijpharti indeks langes näiteks aastail 2007–2009 ning muutus seega korrelatsioonis Hiina-USA ekspordi osakaaluga kogu Hiina ekspordist aastail 2006–2008. Hiina-USA ekspordi osakaal kogu Hiina ekspordist suurenes 2009. aastal ning samuti tõusis Lijpharti indeks aastal 2010. Seega saab väita, et Hiina-USA ekspordi osakaalu ja Lijpharti indeksi vahel esineb korrelatsiooni.

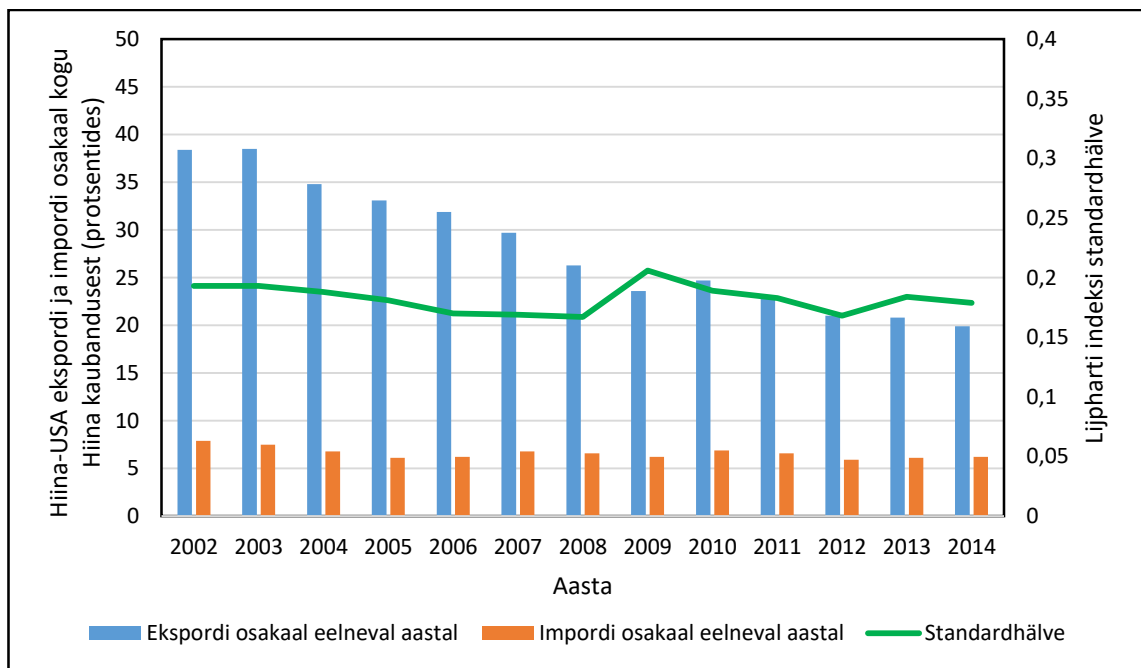
Joonis 4. Hiina Rahvavabariigi ekspordi-impordi osakaal kogu kaubandusest ja selle seotus Lijpharti indeksiga.

Järgmisena vaatleb autor joonisel 5 USA ekspordi-impordi osakaalu kogu kaubandusest ning selle seost Lijpharti indeksit. Nii Hiina ekspordi kui ka impordi osakaal USA kaubanduses on vaatlusaluste aastate jooksul stabiilselt kasvanud. Kui 2001. aastal oli 2,6% USA eksporti Hiinasse, siis 2013. aastal oli 7,7%. USA-Hiina impordi osakaal on vaatlusaluste aastatega kasvanud 10,2% ning kasvanud seega kiiremini kui ekspordi osakaal. Korrelatsiooni esineb tunduvalt vähem kui joonisel 4. Teisalt esineb korrelatsiooni 2008–2010 Lijpharti indeksi ja 2007–2009 impordi osakaalu vahel. Veel muutub Lijpharti indeks korrelatioonis vahemikus 2011–2013 koos 2010–2012 USA-Hiina impordi osakaaluga. Seega saab joonisel 5 täheldada mõningast korrelatsiooni USA-Hiina impordi osakaalu ja Lijpharti indeksi vahel, kuid mitte nii olulist korrelatsiooni kui joonisel 4 välja toodud Hiina-USA ekspordi osakaalu ja Lijpharti indeksi vahel.

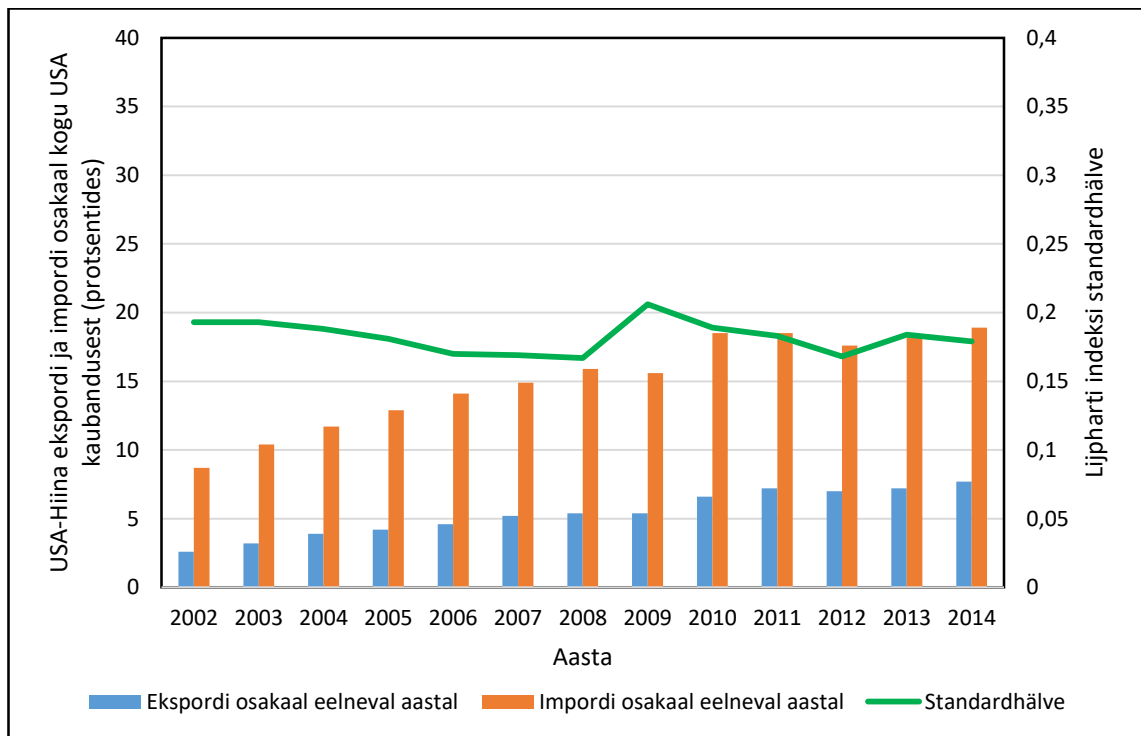
Joonis 5. Ameerika Ühendriikide ekspordi-impordi osakaal kogu kaubandusest ja selle seotus Lijpharti indeksiga.

Lijpharti indeksi standardhälve võimaldab vaadelda seda, kui erinevad Hiina ja USA seisukohad ÜRO Peaassambleel on olnud. Standardhälve näitab vastuste erinevust keskmisest ning seega aitab antud uurimuse kontekstis vaadelda erimeelsusi ja üksmeelt. Joonisel 6 on esitatud Hiina-USA ekspordi-impordi osakaal kogu Hiina kaubandusest ning selle seos Lijpharti indeksi standardhällbega. Esineb mõningane korrelatsioon Hiina ekspordi osakaalu ning standardhällbe vahel. Jooniselt on näha, et aastail 2002–2008 on Lijpharti indeksi standardhälve püsinud stabiilsena või langenud koos 2001–2007 Hiina-USA ekspordi osakaaluga kogu Hiina ekspordist. Huvitava asjaoluna on standardhälve tõusnud rohkem, kui ekspordi osakaal on teinud ajutise languse, ning seejärel uuesti stabiilselt ühtlaselt langenud koos ekspordi osakaaluga. Suurem tõus standardhällbes esineb 2009. aastal ning on võrreldav Lijpharti indeksi tõusuga 2010. aastal.

Joonis 6. Hiina Rahvavabariigi ekspordi-impordi osakaal kogu kaubandusest ja selle seotus Lijpharti indeksi standardhällbega.

Kui Lijpharti indeksi standardhälve langes koos Hiina-USA ekspordi osakaaluga kogu Hiina ekspordist, siis USA puhul standardhälve langeb samal ajal, kui USA-Hiina impordi osakaal kogu USA impordist kasvab (vt joonis 7). Seos USA-Hiina impordi osakaalu ja standardhälbe vahel on sarnane joonisel 6 esitatud seosega. Kui 2008. aastal majanduskriisi tulemusel vastastikune kaubandus vähenes, siis tõusis standardhälve ning seejärel on Lijpharti indeksi standardhälve muutunud üsna sarnaselt võrreldes vastastikuse kaubanduse osakaaluga mõlema riigi kaubandusest.

Joonis 7. Ameerika Ühendriikide ekspordi-impordi osakaal kogu kaubandusest ja selle seotus Lijpharti indeksi standardhälbega.

4.2 Hinnang

Hiina ja USA vastastikune kaubandus on oma mahult (USA dollarites) kasvanud vaatlusajal aastatel umbes neli korda. Samas on Hiina-USA ekspordi osakaal kogu Hiina ekspordist vähenenud samal ajal kui USA-Hiina impordi osakaal kogu USA impordist kasvanud. Analüüsi käigus ilmnes, et USA-Hiina ekspordi osakaalu USA ekspordist ja Hiina-USA impordi osakaalu Hiina impordist saab poliitilise koostöö mõõtmisel kõrvale jätta, sest nad moodustavad suhteliselt väikse osa kaubandusest ning ei nende kahe näitaja ja Lijpharti indeksi vahel ei esine korrelatsiooni. Kuna USA-Hiina impordi osakaal kogu USA impordist on kasvanud ning Hiina-USA ekspordi osakaal kogu Hiina ekspordist kahanenud, siis saab väita, et USA on kahepoolsetes kaubandussuhetes haavatavaks muutunud ning Hiina vähem haavatavaks muutunud.

Kuigi Lijpharti indeks on vaatlusaluste aastate jooksul püsinud suhteliselt stabiilsena, saab siiski täheldada mõningast korrelatsiooni kaubandussidemetega. Kui vaadelda kaubanduse mahtu, siis selgub, et kaubanduse mahu kasv vähendab poliitilist koostööd. Tugevaim korrelatsioon Lijpharti indeksiga väljendub Hiina-USA ekspordi osakaalus kogu Hiina ekspordis. Kui väheneb Hiina-USA ekspordi osakaal Hiina ekspordis, siis väheneb ka Lijpharti indeks. Mõningast korrelatsiooni Lijpharti indeksiga on ka USA-Hiina impordi osakaalul kogu USA impordis. Ka standardhälbe ja kaubanduse mahu vahel esineb korrelatsiooni. Standardhälve kasvab, kui vastastikuse kaubanduse osakaal väheneb.

Seega saab väita, et vastastikuse kaubanduse osakaal omab mõju poliitilisele koostööle. Kuigi poliitilise koostöö määr USA ja Hiina vahel on ÜRO Peaassamblee hääletuste järgi püsinud suhteliselt üsna kõrgel, on märgata seoseid kaubanduse ja poliitilise koostöö vahel. Tugevaim seos poliitilise koostööga väljendub Hiina-USA ekspordi osakaalus kogu Hiina ekspordist. Seega, mida olulisemad on Hiina-USA kaubandussidemed Hiina jaoks, seda paremini teevad need kaks riiki koostööd. Ühtlasi näitab Lijpharti indeksi standardhälve seda, et kui kahaneb Hiina-USA ekspordi osakaal kogu Hiina ekspordist, siis esineb rohkem erinevaid seisukohti Hiina ja USA vahel ÜRO Peaassamblee hääletustel. Samamoodi mõjutab USA-Hiina impordi osakaal kogu USA impordist Lijpharti indeksi standardhälvet. Siiski võib kokkuvõtlikult öelda teoreetilise raamistiku põhjal tehtud analüüsi järeldusena, et mida olulisem on Hiina jaoks eksport USAsse, seda paremat poliitilist koostööd need kaks riiki teevad.

Kokkuvõte

Käesolevas uurimuses selgitas autor välja USA-Hiina kaubandussidemete mõju nende riikide poliitilisele koostööle. Kasutades ÜRO Peaassamblee hääletustulemusi ning neis väljenduvat Lijpharti nõustumise indeksit võrdluses USA-Hiina kaubandusnäitajatega, leidis autor kinnitust uurimuse alguses püstitatud hüpoteesile, et kaubanduse mahu või kaubandussidemete olulisuse kasv suurendab kahe riigi vahelise poliitilise koostöö määra. Ühtlasi on näha, et USA-Hiina impordi osakaal kogu USA impordist on suurenenud ning Hiina-USA ekspordi osakaal kogu Hiina ekspordist vähenenud. Seega on muutunud kahepoolsetes suhetes Hiina vähem haavatavaks ning USA rohkem haavatavaks.

Selgus, et kaubanduse maht (USA dollarites) kahe riigi vahel ei oma antud uurimuse kontekstis olulist rolli, vaid oluline roll on ekspordi või impordi osakaalul kogu ekspordist või kogu impordist. Kaubandussidemete korrelatsioon poliitilise koostööga väljendus enim Hiina-USA ekspordi osakaalus kogu Hiina ekspordist. Veel väljendas kaubandussidemetega korrelatsiooni USA-Hiina impordi osakaal kogu USA impordist. Hinnangu kujundamisel jäeti kõrvale USA-Hiina ekspordi osakaal USA ekspordist ja Hiina-USA impordi osakaal Hiina impordist, sest nad moodustavad suhteliselt väikse osa kaubandusest ning nende kahe näitaja ja Lijpharti indeksi vahel ei esine korrelatsiooni.

Kokkuvõtlikult saab öelda, et mida olulisem on Hiina-USA eksport Hiina jaoks, seda paremat poliitilist koostööd nad teevad. Ehk mida suurema osa moodustab Hiina-USA eksport Hiina kogu ekspordist, seda kõrgemal püsib Lijpharti nõustumise indeks. Ühtlasi esineb USA ja Hiina vahel rohkem erinevaid seisukohti, kui Hiina-USA ekspordi osakaal kogu Hiina ekspordist kahaneb.

USA ja Hiina suhete analüüsis on oluline mõista kahe suurriigi kahepoolseid kaubandussuhteid, sest majanduslikud aspektid mängivad välispoliitika kujundamisel olulist rolli, nagu on ka käesolevas uurimuses välja toodud. Küll aga on välja jäetud kaubandusvälised tegurid ning käesoleva uurimuse tulemuste võrdlus olulisemate poliitiliste sündmustega on hea temaatika tulevaste uurimuste jaoks, kus on võimalik täpsemini USA-Hiina suhteid uurida kaubandusnäitajaid kaasates.

THE EFFECTS OF ECONOMIC TIES OF THE UNITED STATES – CHINA POLITICAL COOPERATION

Rain Alev

Summary

The aim of this thesis was to analyse the influence of the U.S.-China trade ties on the bilateral cooperation between those two states. Some scholars have described the U.S.-China relations as the most important bilateral relations in contemporary world politics. That is why it is important to understand the dynamics of their relations and how the part of economic ties in their bilateral relations. The main goal of this thesis is to find out if economic ties play a role in development of the relations between the U.S. and China. The research is based on the complex interdependence theory which says that the economic ties between two states prevent the emergence of a conflict between those states because the economic ties are mutually beneficial and a conflict would harm both sides.

In the first chapter of thesis, the author presents the interdependence theory. The second chapter gives an overview of the U.S.-China political and economic relations. Although certain political events are not included in the empirical part of this thesis, it is important to understand the main issues in the U.S. – China relations because political cooperation does not consist of quantitative data but certain political steps on certain issues. Overview of the economic relations is necessary for similar reasons – when looking only at trading data, no peculiarities of economic relations become known.

The third chapter of this thesis introduces the quantitative research methods used to analyse the influence of trade ties on political cooperation. The first variable is trading capacity or the percentage of bilateral trade. This variable is compared to the second variable which is called the Lijphart's index of agreement. The Lijphart's index of agreement is based on the United Nations (UN) General Assembly voting data and it shows the level of agreement between two states in UN General Assembly votes. The period under observation is from year 2001 until 2013. The analysis is constructed with a one-year shift so that trade ties from 2001 are compared to political cooperation of 2002

because trade is happening year round and trade that has not yet happened can have no effect on UN General Assembly voting.

In the fourth chapter of this thesis, the author compares trade ties with political cooperation and gives opinions on the results. The comparisons are presented on graphs and an analysis follows every graph. The author examined the correlation between two variables to see if trade ties have effect on political cooperation. The findings showed that the more important the U.S.–China trade ties are for China, the better political cooperation those two states have. The most important findings show when analysing the percentage of bilateral trade out of overall trade and comparing it to the Lijphart's index of agreement.

In conclusion, it is important to understand the bilateral relations of these two super powers. In this research the author examined the part trade ties play in forming the relations between the U.S. and China. It is clear that economic ties have effect on political cooperation since there is some correlation between those two variables. As non-economic aspects have been left aside in this thesis, combining non-economic effects with this research is a subject for further and more complex research.

Kasutatud kirjanduse loetelu

1. Bailey, Michael; Strezhnev, Anton; Voeten, Erik. 2017. „Estimating Dynamic State Preferences from UN Voting Data“ *Journal of Conflict Resolution* 61 (2): 430-456.
2. Barbieri, Katherine. 1996. „Economic Interdependence: A Path to Peace or a Source of Interstate Conflict?“ *Journal of Peace Research* 33 (1): 29-49.
3. Congressional Digest Corporation. 2016. „U.S.-China Economic Relations“ *Congressional Digest* 95 (7): 8-11.
4. Dreher, Axel; Nunnenkamp, Peter; Thiele, Rainer. 2008. „Does US Aid Buy UN General Assembly Votes? A Disaggregated Analysis“ *Public Choice* 136 (1/2): 139-164.
5. Ferdinand, Peter. 2014. „Rising powers at the UN: an analysis of the voting behaviour of brics in the General Assembly“ *Third World Quarterly* 35 (3): 376-391.
6. Franks, Edward C. 1980. *The Effect of Economic Interdependence on Foreign Relations: Implications for Linkage Diplomacy*. RAND Corporation.
7. Gartzke, Erik; Li, Quan; Boehmer, Charles. 2001. „Investing in the Peace: Economic Interdependence and International Conflict“ *International Organization* 55 (2): 391-438.
8. Gasiorowski, Mark J. 1986. „Economic Interdependence and International Conflict: Some Cross-National Evidence“ *International Studies Quarterly* 30 (1): 23-38.
9. Glaser, Bonnie S. 2014. „US-China Relations“ *Southeast Asian Affairs* 76-82.
10. International Trade Centre. 2016. „Trade map – international trade statistics“ <http://www.trademap.org/tradestat/index.aspx> (külastatud 28.03.2017).
11. Keohane, Robert O.; Nye, Joseph S. 1989. *Power and Interdependence*. Harvard University: HarperCollins Publishers.
12. Kilchevsky, Amichai; Cason, Jeffrey; Wandschneider, Kirsten. 2007. „Peace and Economic Interdependence in the Middle East“ *World Economy* 30 (4): 647-664.

13. Navarro, Peter. 2012 „China’s Currency Manipulation“ *World Affairs* 175 (3): 27-37.
14. Report of the U.S. Trade Representative. 2016. „China's Compliance With World Trade Commitments“ *Congressional Digest* 95 (7): 12-32.
15. U.S. Census Bureau. 2017. „Trade in Goods with China.“
<https://www.census.gov/foreign-trade/balance/c5700.html#2010> (külastatud: 27.03.2017).
16. Voeten, Erik; Strezhnev, Anton; Bailey, Michael. 2017. "United Nations General Assembly Voting Data" *Harvard Dataverse*.
<https://dataverse.harvard.edu/dataset.xhtml?persistentId=hdl:1902.1/12379>
(külastatud: 20.03.2017).
17. Yan, Ma; Sheng, Shirley Ye. 2011. „China vs. the United States: Market Connections and Trade Relations“ *International Journal of China Marketing* 2 (1): 45-57.
18. Young, Sarah M. 2015. „U.S. – China relations: Balancing cooperation and competition in the most important bilateral relationship in both the region and the world“ *American Foreign Policy Interests* 37 (3): 166-174.

Mina

(autori nimi)

(isikukood: _____)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on

(juhendaja nimi)

1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ (kuupäev)

(allkiri)